

Kaisa Päckilä & Elina Vikstedt

YHDESSÄ ETEENPÄIN

Opas Metsolan lastenkotiin sijoitettujen lasten vanhemmille

YHDESSÄ ETEENPÄIN

Opas Metsolan lastenkotiin sijoitettujen lasten vanhemmille

Kaisa Päckilä & Elina Vikstedt
Opinnäytetyö
Syksy 2019
Sosiaalian tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Tekijät: Kaisa Päckilä & Elina Vikstedt

Opinnäytetyön nimi: Yhdessä eteenpäin - Opas Metsolan lastenkotiin sijoitettujen lasten vanhemmille

Työn ohjaajat: Päivi Onkalo & Kaisa Päckilä

Työn valmistuslukukausi ja -vuosi: Syksy 2019

Sivumäärä: 37+2

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa opas sijaishuollossa olevien lasten vanhemmille. Toimeksiantajana opinnäytetyöllemme toimi Oulun kaupungin Metsolan lastenkoti. Lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle voi olla kaoottinen tilanne kaikille osapuolille. Vanhemman huomioiminen tässä tilanteessa saattaa usein jäädä taka-alalle. Lapsen sijoituksen aikana vanhemmalla on kuitenkin merkittävä rooli. Opas tukee vanhempaa sijoituksen alkuvaiheessa tarjoamalla tietoa Metsolan lastenkodista sekä lastensuojelun sijaishuollosta. Oppaan sisältö korostaa lukijalle myös vanhemmuuden merkityksellisyyttä.

Opas toimii työvälineenä Metsolan lastenkodin työntekijöille. Oppaan tavoitteena oli vähentää vanhempien epätietoisuutta sekä osallistaa heitä sijaishuollon aikana. Tavoitteena oli myös lisätä vanhempien merkityksellisyyden tunnetta lapsen sijoituksen aikana. Oppaan oli tarkoitus toimia tukevana tekijänä vanhemman ja lastensuojelulaitoksen työntekijöiden yhteistyössä. Toimiakseen työvälineenä oppaan tuli olla selkeä, tiivis ja riittävän informatiivinen.

Opinnäytetyömme teoreettinen osuus käsittelee lastensuojelun sijaishuoltoa ja sen toimintaa sekä periaatteita. Teoreettisessa osuudessa tarkastelemme myös vanhemmuutta ja vanhemman osallisuutta sijaishuollon aikana. Opinnäytetyön tuotekehityksen prosessi tapahtui tuotekehitysmallin mukaisesti viiden vaiheen kautta, joita olivat kehittämistarpeiden tunnistaminen, ideointi, luonnottelu ja kehittäminen sekä viimeistely. Oppaan sisältö laadittiin toimeksiantajan toiveiden ja näkemysten mukaisesti.

Oppaan valmistuttua keräsimme Metsolan lastenkodin työntekijöiltä palautteen tuotteesta. Palautteen kerääminen toteutettiin paperisena kyselynä. Johtopäätöksenä saamistamme palautteista käy ilmi, että opas onnistui tavoitteissaan. Työntekijät välittivät meille myös suullisesti vanhempien kerrotun palautteen. Vanhemmat olivat kokeneet oppaan hyvänä ja hyödyllisenä. Opas luovutettiin Metsolan työntekijöiden käyttöön ja heille annettiin oikeudet muokata sen sisältöä tarvittaessa.

Asiasanat: opas, sijaishuolto, tuotekehitys, vanhemmuus

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

Authors: Kaisa Pääkkilä & Elina Vikstedt

Title of thesis: Forward together - Guidebook for parents whose children are placed in foster care in Metsola's children's home

Supervisors: Päivi Onkalo & Harriet Tervonen

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2019

Number of pages: 37+2

This practice-based thesis was produced with Metsola's children's home and its purpose is to make a guidebook for parents whose child is placed in foster care. Situation in which a child is placed in foster care can be chaotic for a whole family. Parents might often be left without attention. Despite child being in foster care, parents' role is still significant. The guidebook supports parents in the beginning of foster care by offering information about Metsola's children's home and foster care of the child welfare. Content of the guidebook points out the relevance of parenthood.

The guidebook works as a tool for the employees of Metsola's children's home. The aim of the guidebook is to increase parent's knowledge and participate them during the foster care. The aim is also to make parents aware of that their role is meaningful. The purpose of the guidebook is to support the co-operation between the parents and the employees of the foster care. To work as a good tool, the guidebook had to be distinct, compact and informative.

The theoretical part of our thesis is about foster care of child welfare and its activities and principles. We also examine parenthood and parents' participation during foster care. The process of the product development of our thesis happened through five stages which were identifying the needs of development, innovating, sketching, developing and finishing. The content of the guidebook was created by the wishes of the Metsola's employees.

After finishing the guidebook, we collected feedback from the employees of the Metsola's children's home. The feedback was collected by filling out a form. As a conclusion of the feedback, the guidebook reached the set aims. The employees also passed on feedback from the parents. Parents thought the guidebook is good and useful. The guidebook was given to the use of Metsola's employees and they were given the right to modify its content if needed.

Keywords: foster care, guidebook, parenthood, product development

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 TUOTEKEHITYKSEN TAVOITTEET	9
3 LASTENSUOJELUN KÄSITTEITÄ JA ILMIÖITÄ.....	11
3.1 Lastensuojelun arvot	11
3.2 Lastensuojelun sijaishuolto.....	12
3.3 Vanhempien osallisuus sijaishuollossa.....	13
3.4 Yhteistyö eri toimijoiden kanssa	15
3.5 Lastenkodin toiminta.....	16
4 VANHEMMUUS JATKUU SIJAISHUOLLON AIKANA.....	18
5 VANHEMMALLE -TUOTEKEHITYKSEN PROSESSI.....	22
5.1 Toimijalähtöinen kehittäminen	22
5.2 Ongelmien ja kehittämistarpeiden tunnistaminen	22
5.3 Oppaan ideointi	23
5.4 Oppaan luonnostelu ja kehittäminen.....	24
5.5 Oppaan viimeistely	28
6 VANHEMMALLE -OPPAAN ARVIOINTI.....	29
7 POHDINTA.....	31
LÄHTEET.....	34
LIITTEET.....	38

1 JOHDANTO

Vanhemmuus ei pääty sijaishuoltoon, mutta se muuttuu muotoaan. Vanhemmuus kootaan uudelleen eri lähtökohdista lastensuojelun intervention myötä. Keskiössä ei ole enää lapsen ja vanhemman välinen huolenpito- ja hoivasuhde. Vanhemmalle lapsen sijoitus kodin ulkopuolelle voi olla voimavaroja kuluttava tilanne. Kun lapsi ei ole enää vanhemman arjessa läsnä, vanhemman ja lapsen yhteydenpidon merkitys korostuu. Etävanhempana toimiminen sijaishuollon aikana voi olla joillekin vanhemmille vaikeaa etenkin, jos käsitys oman vanhemmuuden merkityksestä lapselle puuttuu. Vanhemman rooli on auttaa lasta sopeutumaan sijoitukseen ja sen myötä muuttuneeseen elämäntilanteeseen. Myös vanhempi itse tarvitsee tukea muuttuneessa tilanteessa. (Pitkänen 2011, 20; Saastamoinen 2010, 139–140.)

YK:n lapsen oikeuksien sopimus on kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia koskeva ihmisoikeussopimus. Se luettelee lapsille kuuluvat ihmisoikeudet ja asettaa valtioille ensisijaisen vastuun toteuttaa ne. Suomessa lapsen oikeuksien sopimus tuli voimaan vuonna 1991. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle. Lasta ei saa syrjiä hänen tai hänen vanhempiensa ulkonäön, alkuperän, mielipiteiden tai muiden ominaisuuksien vuoksi. Lasta koskevissa päätöksissä on aina ensisijaisesti harkittava lapsen etu. Valtion on kunnioitettava vanhempien tai muiden lapsen huoltajien vastuuta, oikeuksia ja velvollisuuksia lapsen kasvatuksessa. Lapsella on lähtökohtaisesti oikeus elää vanhempiensa kanssa, jos hänellä on hyvä ja turvallista olla heidän kanssaan. Vanhemmilla on ensisijainen ja yhteinen vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä lapsen edun mukaisesti. Valtion on tuettava vanhempia lasten kasvatuksessa. Lapsella, joka ei voi elää perheensä kanssa, on oikeus saada valtiolta erityistä suojelua ja tukea. Tällöin on kiinnitettävä huomiota lapsen kasvatuksen jatkuvuuteen sekä lapsen etniseen, uskonnolliseen ja kielelliseen taustaan. Vanhemmistaan erossa asuvalla lapsella on oikeus tavata ja pitää säännöllisesti yhteyttä kumpaankin vanhempaansa. Tapaaminen voidaan estää, jos se on lapsen edun vastaista. Kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen hoito ja sijoituksen perusteet tulee tarkistaa ajoittain. (Unicef 2019, viitattu 14.5.2019.)

Lastensuojelu on lapsen kehityksen ja terveyden turvaamista ja sitä vaarantavien tekijöiden poistamista (Bardy 2013, 73). Lastensuojelulain (417/2007) 4 §:n ensimmäisen momentin mukaan lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa hyvinvointia ja kehitystä, tuettava vanhempia lapsen

kasvatuksessa ja huolenpidossa sekä pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia. Lastensuojelun tehtävänä on puuttua riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastojen mukaan 18 544 lasta sijoitettiin vuonna 2018 kodin ulkopuolelle. Lukumäärä kasvoi 2,6% edellisestä vuodesta. Näistä lapsista 10 861 olivat huostaanotettuja ja kiireellisesti sijoitettuja 4 390. (THL tilastoraportti 23/2019, 3.) Lastensuojelun asiakasmäärät lisääntyvät jatkuvasti. Lasten väliset hyvinvointierot ovat kasvaneet ja peruspalveluiden heikko toiminta lisää lastensuojelun tarpeita. Perheen sosioekonominen asema voi vaikuttaa lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen. Pitkittänyt taloudellinen ahdinko aiheuttaa stressiä perheelle ja vanhempien vuorovaikutus voi heikentyä lapsen kanssa niin, ettei lapsi saa kaikkea kehityskapasiteettia käyttöönsä. (Bardy & Heino 2013, 17–19.) Lastensuojelua tarvitaan perheiden tueksi arvioimaan tilannetta sekä pärjäämään arjessa, joka voi tuntua perheelle yksin liian vaativalta ja kuormittavalta.

Kun lapsen kasvu ja kehitys on vaarassa, lapsi voidaan sijoittaa esimerkiksi lastensuojelulaitokseen, sijaisperheeseen tai ammatilliseen perhekotiin. Tämä tilanne voi olla perheelle hämmentävä etenkin, jos kyseessä on ensimmäinen asiakkuus. Metsolan lastenkodin työntekijät tunnustivat tarpeen vanhemmalle suunnatulle oppaalle, johon tällä opinnäytetyöllä vastasimme. Lapsen sijoitus kodin ulkopuolelle on vaikea tilanne koko perheelle. Tuottamamme opas tukee tämän kriisin aikana vanhempia ja korostaa heidän merkityksellistä rooliaan. Oppaan tarkoituksena on antaa tietoa Metsolan lastenkodin toiminnasta, vähentää vanhempien epätietoisuutta sekä osallistaa vanhempia lapsen sijaishuollon aikana. Tarkoituksena on myös, että opas toimii yhteistyötä tukevana tekijänä vanhemman ja lastensuojelulaitoksen ohjaajien välillä. Oppaan toteuttamiseksi oli perehdyttävä lastensuojelun sijaishuoltoon ja sen periaatteisiin sekä vanhemmuuteen, sillä opas on suunnattu vanhemmille ja kertoo sijaishuollosta.

Metsolan lastenkoti on kaksiosastoinen Oulun kaupungin vastaanotto- ja arviointiyksikkö, jossa on 14 paikkaa. Metsola ottaa vastaan kaikkina vuorokauden aikoina oululaisia yli 12-vuotiaita lapsia, joiden tilanne edellyttää kiireellistä sijoituspaikan järjestämistä tai sijoitusta avohuollon tukitoimena. Metsolan lastenkoti toimii kriisinhoitoyksikkönä. Lasten ja nuorten hoitajaksot ovat lyhyitä, keskimäärin kaksi kuukautta. Ensisijaisesti pyritään siihen, että lapsi tai nuori voi palata omaan kotiin. Mahdollisen huostaanotto-prosessin yhteydessä lapsi tai nuori voi siirtyä perhehoitoon, ammatilliseen perhekotiin tai laitossijoitukseen ostopalveluihin. Metsolan lastenkodissa työskentelee noin 18 työntekijää. Ohjaajat tekevät arvioivaa ja kuntouttavaa hoito- ja kasvatustyötä lapsen ja nuoren, hänen perheensä, sosiaalityöntekijän, oppilaitosten, lasten- ja nuorten psykiatrisen työryhmän,

nuorten päihdeavopalveluiden ja muun tukiverkoston kanssa. (Oulun kaupunki 2019, viitattu 25.10.2019.)

2 TUOTEKEHITYKSEN TAVOITTEET

Tuotekehityksemme pitkän aikavälin tavoitteena oli lisätä vanhempien tietoa Metsolan lastenkodin toiminnasta, vähentää vanhempien epätietoisuutta sekä osallistaa vanhempia. Oppaan oli myös tarkoitus toimia tukevana tekijänä yhteistyössä vanhempien ja lastensuojelulaitoksen työntekijöiden välillä. Esimerkiksi opas voi helpottaa vanhempien valmiuksia olla yhteydessä lastensuojelulaitoksen työntekijöihin sekä eri auttaviin tahoihin tarpeen vaatiessa. Tavoitteena oli, että opas lisäisi vanhempien kokemuksen tunnetta siitä, että he ovat merkityksellisiä sijaishuollonkin aikana.

Lyhyen aikavälin tavoitteena oli tehdä Metsolan lastenkotiin sijoitettujen lasten vanhemmille opas, joka toimii lastenkodin työntekijöiden työvälineenä. Työntekijät voivat antaa oppaan vanhemmille lapsen sijoituksen alkuvaiheessa. Opas on tiivis, mutta sisällöltään rikas tietopaketti Metsolan lastenkodin toiminnasta ja lastensuojelun sijaishuollosta. Sen avulla vanhemmat voivat tutustua rauhassa Metsolan lastenkodin toimintaan. Opas sisältää tietoa lapsen sijoitukseen liittyvistä käytännön asioista sekä lastensuojelun sijoitusten tyypeistä. Tukemalla vanhempien kiinnostusta lapsen sijoituspaikkaa kohtaan tuetaan myös vanhemman ja lapsen suhdetta sijoituksen aikana. Saavuttaaksemme tavoitteiden mukaisen sisällön, teimme säännöllistä yhteistyötä Metsolan lastenkodin työntekijöiden kanssa ja keskustelimme oppaan sisällöstä. Oppaan valmistuttua annoimme sen Metsolan työntekijöille käytettäväksi. Annoimme heille oikeudet kehittää ja muokata opasta tulevaisuudessa, mikäli he kokevat sen tarpeelliseksi.

Laadukas tuote vastaa käyttäjän tarpeisiin ja tuotteen tuoma vaikutus tyydyttää asiakkaan odotukset mahdollisimman hyvin. Tuottajan näkökulmasta ajateltuna laadukas tuote aiheuttaa muita vähemmän negatiivista palautetta ja korjaustarpeita. (Jämsä & Manninen 2000, 127.) Tuotteemme laatutavoitteet määrittyivät toimeksiantajan toiveista. Tavoitteena oli, että tuote vastaa vanhempien tarpeisiin antaen vanhemmille kattavasti sijoituksen alkuvaiheessa tarvittavaa tietoa. Toimiakseen oppaan tuli olla selkeä, tiivis ja riittävän informatiivinen. Tuotteen tuli olla ulkonäöllisesti houkutteleva, jotta se tulisi helpommin luetuksi.

Sosiaalialan kompetensseihin kuuluvat eettinen- ja asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittäminen ja innovaatio-osaaminen sekä työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen (Oulun ammattikorkeakoulu 2019, viitattu 24.10.2019). Tuotekehityksemme prosessi painottui pääasiassa sosiaalialan

kompetensseista kriittiseen ja osallistavaan yhteiskuntaosaamiseen, eettiseen osaamiseen, kehittämisosaamiseen sekä asiakastyön osaamiseen. Oppimistavoitteemme kytkeytyivät edellä mainittuihin kompetensseihin. Kriittiseen ja osallistavaan yhteiskuntaosaamiseen liittyi tavoitteemme syventää tietoaamme sijaishuollosta ja vanhemmuudesta sen aikana. Tavoitteenamme oli myös kyetä tarkastelemaan lastensuojelua vanhemman näkökulmasta. Prosessin aikana tarkastelimme vanhempien asemaa ja osallisuutta lastensuojelussa. Käsittelimme eettisiä kysymyksiä liittyen sijaishuoltoon ja vanhemmuuteen. Eettinen reflektio vaati meiltä omien ihmiskäsityksiemme ja arvomaailmamme pohtimista sekä asiakaslähtöisen ajattelun kehittämistä. Asiakastyön osaamiseen kuuluivat vanhemmuuden tukeminen sijaishuollon aikana sekä hyvinvointia lisäävien tekijöiden tunnistaminen. Tavoitteisiimme kuului myös kehittämisosaamisen kasvattaminen perehtymällä tuotekehityksen prosessiin ja toteutukseen.

3 LASTENSUOJELUN KÄSITTEITÄ JA ILMIÖITÄ

Lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata nämä asiat lapsen elämässä. Lastensuojelulaki ohjaa alan ammattilaisten työtä. Lastensuojelun tarvetta ehkäistään toimilla, jotka edistävät lasten ja nuorten hyvinvointia. Ehkäisevän lastensuojelun tarkoituksena on ehkäistä ongelmien syntymistä ja pahenemista tarjoamalla apua ja tukea mahdollisimman varhain. Lastensuojelun toteuttaminen on koko yhteiskuntaa koskeva tehtävä. Suomen perustuslaissa, Suomea sitovassa Euroopan ihmisoikeussopimuksessa sekä YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa on säädetty lapsen oikeuksista. (Lastensuojelulaki 417/2007 1:1 §; Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2019, viitattu 27.9.2019).

3.1 Lastensuojelun arvot

Lastensuojelutyön keskeisimmät arvot rakentuvat Suomen perustuslakiin ja kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin. Nämä arvot kulkevat rinnakkain sosiaalialan eettisten periaatteiden kanssa ja ovat lähtökohta työlle sekä niiden taustalla oleviin ihmisyyttä ja ihmisoikeuksia korostaviin kansainvälisesti hyväksytyihin arvoihin. (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2019, viitattu 21.1.2019.) Lastensuojelutyössä ovat vahvasti läsnä ihmisen hätä ja elämäntilanteet, missä työntekijöiden arvot ja asenteet välittyvät asiakkaan kohtaamiseen. Työntekijän asiantuntijuuteen kuuluukin arvo-osaaminen. (Kiljander 2016, 12.) Lastensuojelun lähtökohtana on aina lapsen etu. Kaikissa lasta koskevissa päätöksissä työntekijöiden on arvioitava lapsen kannalta yksilöllisesti paras ratkaisu hänen elämäntilanteessaan. Lapsen etua arvioitaessa tulee kiinnittää huomio siihen, kuinka lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi sekä turvallinen kasvuympäristö ovat turvattuna. Lapsen edun toteutumista voi tarkastella oikeudenmukaisuuden, avoimuuden ja luotettavuuden sekä turvallisuuden näkökulmista (Lastensuojelulaki 417/2007 1:4§; Lastensuojelun keskusliitto 2019, viitattu 20.3.2019; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019, viitattu 20.3.2019.)

Oikeudenmukaisuus toteutuu lastensuojelussa vain perustelemalla lasta koskevia ratkaisuja ja päätöksiä lapsen edulla. Lastensuojelun laatusuosituksessa oikeudenmukaisuudella tarkoitetaan lasten oikeuksien sopimuksessa turvattujen oikeuksien mahdollisimman täysimääräistä toteutumista. Oikeus syrjimättömyyteen on keskeinen, sillä se turvaa lapsien yhdenvertaisuuden, mikä

taas on oikeudenmukaisuuden kannalta olennaista. Lapsen oikeuksien sopimuksessa korostuu huoltajien kasvatustavasta kunnioittaminen. Lastensuojelussa tulee olla avointa ja luotettavaa tietoa lapsen ikätasojen kehityksestä sekä niistä tuki- ja palvelumuodoista, joista lapsi ja perhe voi saada tarvitsemaansa tukea. Lastensuojelun käytännön toimien ja tehtyjen ratkaisujen on aina oltava ennakoituja ja perusteltuja, sillä ratkaisut eivät aina ole lapsen ja huoltajan toiveiden mukaisia. Turvallisuus taas huomioidaan lastensuojelussa olosuhteissa, ihmissuhteissa sekä vuorovaikutuksessa. Lapsen kokeman turvallisuuden tunteen huomioiminen ja sen edistäminen on tärkeintä. Turvallisuutta on katsottava myös lapsen perheen ja työntekijän näkökulmasta. Lapsen oikeuksien sopimuksessa korostetaan turvallisuuden näkökulmien huomioimista heikommassa asemassa ja haavoittuvissa olosuhteissa elävien lasten osalta. Erityistä huomiota on kiinnitettävä lastensuojelulaitoksissa ja niiden ulkopuolella elävien lasten turvallisuuden varmistamiseen lasten huolenpidosta ja suojelusta vastaavien toimesta. (Lastensuojelun laatusuositus 2014, 14–15.)

Metsolan lastenkoti on Oulun kaupungin sijaishuoltolaitos, jolloin Metsolan lastenkodin toiminta perustuu lastensuojelun arvojen lisäksi Oulun kaupungin ja hyvinvointipalveluiden arvoihin. Oulun kaupungin toiminta-alueen arvoja ovat rohkeus, reiluus ja vastuullisuus. (Oulun kaupunki 2019, viitattu 21.1.2019.)

3.2 Lastensuojelun sijaishuolto

Sijaishuollolla on vaativa tehtävä yhteiskunnassamme. Sen on järjestettävä ympärivuorokautista hoitoa ja kasvatusta kodin ulkopuolelle sijoitetuille lapsille ja nuorille. Lapsen tai nuoren sijoittaminen kodin ulkopuolelle on aina merkittävä yksityisyyteen kohdistuva toimenpide, joka tulee aina tehdä lastensuojelulakiin perustuen. Oletuksena on, että sijaishuolto tarjoaa lapselle enemmän, kuin muissa olosuhteissa olisi mahdollista. Sijaishuoltoa voidaan toteuttaa yksityisissä sijaisperheissä, luvanvaraisessa perhehoidossa sekä lastensuojelulaitoksissa. Näissä sijoitettujen lasten hyvinvoinnista huolehtii ympärivuorokautisesti sijaisvanhemmat taikka sijaishuollon ammattilaiset. (Hoikkala & Lavikainen 2015, 7.)

Sijaishuollon tehtävänä on taata, että lapsen elämää kuormittavat tekijät poistuvat ja lapsen myönteiset kasvu- ja kehitysedellytykset ovat turvattuina. Lasten sijoitusten syyt ja tilanteet ovat moninaisia. Sijaishuollon on vastattava lapsen yksilölliseen tarpeeseen ja tilanteeseen. Jollekin lapselle turvallinen arki on merkityksellistä ja riittävää, kun taas joku lapsi taas tarvitsee vahvasti terapauttavan ympäristön. Sijaishuollon aikuiset ja ihmissuhteet ovat perhesuhteita täydentäviä ja toisille ne

voivat olla ensimmäisiä kokemuksia turvallisista ihmissuhteista. (Eronen 2013, 25.) Sijaishuollon on oltava esimerkkinä vanhemmille tarjoamalla valvontaa sekä struktuuria sijoitetuille lapsille. Vanhempiin tulee suhtautua kunnioittavasti ja huolta pitävällä asenteella. Lapsen sisarusuhteiden ja muiden läheisten suhteiden ylläpito on mahdollistettava sekä hoidon jatkuvuuden on toteuduttava. Ihmissuhteiden lisäksi lapsen kielellinen, kulttuurinen ja uskonnollinen tausta on otettava huomioon mahdollisuuksien mukaan. (Eronen 2012, 28; Kiljander 2016, 58–59.)

Lähtökohtaisesti sijaishuollon on tarkoitus olla lastensuojelun väliaikainen toimi. Lainsäädännössä on vahva velvoite perheen jälleenyhdistämiselle, joka harvoin kuitenkaan toteutuu. Jälleenyhdistämistä koskevaa työskentelyä tulisi tehostaa edistämällä hyvien käytäntöjen toteutumista. Uusia toimintatapoja tarvitaan sijoitettujen lasten vanhempien tukemiseksi ja kuormitustekijöiden lievittämisiksi. (Hoikkala & Pitkänen 2019, viitattu 27.9.2019.) Yhtenä hyvän sijaishuollon kriteerinä pidetään sen pysyvyyttä. Pysyvyys voidaan nähdä toteutuvan monella eri tavalla. Se voi olla lapsen läheissuhteiden pysyvyyttä, pysyviä sijoitus ratkaisuja ja hoidollisten tai koulutuksellisten suhteiden pysyvyyttä. Pysyvyys voi liittyä myös siihen, kuinka kauan lapset kykenevät sitoutumaan sijaiskasvattajiinsa. (Eronen 2012, 29.)

Huostaanottoa julkisena interventiona perustellaan sillä, että sen tavoitteena on saada laadullista positiivista muutosta lapsen elämässä. Sijaishuollon ainoana tehtävänä ei ole toimia kodin tarjoajan roolissa, vaan sen tulisi lisäksi tarkoittaa huostaanotetuille lapsille aiempaa parempaa elämänlaatua. Arki on tavoitteellista ja suunnitelmiin pohjautuvaa toimintaa, jota dokumentoidaan jatkuvasti. Huostaanoton alkuvaihe onkin merkittävä huostaanotetuille lapsille, heidän vanhemmilleen sekä sijaishuoltoapaikan toimijoille sen suhteen, millaisia tavoitteita huostaanotolle asetetaan. (Enroos 2016, 246.)

3.3 Vanhempien osallisuus sijaishuollossa

Lasten, nuorten ja vanhempien osallistumisen vahvistaminen on yksi tekijä vaikuttavien lastensuojelupalvelujen kehittämisessä. Osallisuuden toteutumiseksi lastensuojeluasian eri osapuolten pitää voida kokea ja luottaa siihen, että jokainen tulee kuulluksi omana itsenään ja pääsee tuomaan esille näkemyksiään käsiteltävissä asioissa. (Lastensuojelun laatusuositus 2014, 18.) Lastensuojeluprosessissa olennaista on kaikkien toimijoiden osallisuus. Osallisuus sisältää lasten, vanhempien ja työntekijöiden mukana olon, tekemisen ja vaikuttamisen lastensuojeluprosessin aikana. Osallisuuden toteuttaminen voi olla pieniäkin, ihmistä kunnioittavia tekoja. (Muukkonen 2013, 175.)

Lastensuojelutyön lähtökohdat ovat suhdeperusteisia, joiden keskiössä ovat ihmissuhteet. Suhteesseen perustuvassa työssä on keskeistä luottamuksellisen ja korjaavan suhteen luominen asiakkaaseen, mikä rakentuu vuorovaikutuksen ja kohtaamisen myötä. (Lahtinen 2018, 25.) Yksi osallisuuden mahdollistavista tärkeimmistä kulmakivistä on arvostava ja vastavuoroinen kohtaaminen. Kohtaaminen osallisuuden kulmakivenä on myös haaste osallisuuden toteutumiselle. Kohtaaminen on pysähtymistä, kuuntelemista ja tunnetta kuulluksi tulemisesta, joka vaatii ammattilaiselta aitoa läsnäoloa. (Kallinen, Laitinen, Lantela, Leinonen, Nikupeteri, Nurmi & Turunen 2018, 21.)

Nykyään lapsikeskeisyyttä korostava aika voi tuntua sivuuttavan vanhempien näkökulman tarkastelun lastensuojelun alkuarvioinnin yhteydessä. Vanhempien ja kodin tilanne on oleellinen osa lapsen elinympäristöä, minkä vuoksi vanhempien kanssa työskentely on merkittävä osa lastensuojelutyötä. Lapsikeskeisyyden ja vanhempikeskeisyyden ei pidä kuitenkaan olla toisiaan poissulkevia asioita. Lastensuojelutyön tulisi olla lapsikeskeistä työtä, jossa vanhemmat ovat tärkeässä roolissa. (Hietämäki 2016, 60.) Lastenkodissa tehtävän työn yhtenä osa-alueena onkin vanhempien kanssa työskentely. Lapsen sijaishuollon aikana vanhempien kanssa tehtävä työ painottuu vanhemmuuden tukemiseen, mutta myös kontrollointiin. Kansainvälisissä tutkimuksissa on ilmennyt vanhempien kokemuksia huomioimattomuudesta. Tämä on seurausta siitä, että sijaishuoltopaikan ja vanhempien välillä on kommunikaatiovaikeuksia, vanhempien palveluja ei ole riittävästi saatavilla ja vanhemmat kokevat mahdollisuutensa vähäisiksi osallistua päätöksentekoon lasta koskevissa asioissa. Näin ollen vanhemmat kokevat avuttomuutta ja tiedon puutetta lastensuojelun prosesseissa. Vanhemman kokemus kuulluksi tulemisesta on erittäin tärkeää. Se, että työntekijä ymmärtää vanhemman näkemyksen asioista, on vanhemmalle merkityksellistä riippumatta siitä, onko vanhempi ja työntekijä samaa tai eri mieltä asioista. Osallisuus rakentuu eri tilanteissa vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Dialogin vanhempien ja työntekijöiden välillä on toimittava niin, että molempien osapuolten mielipiteet tulevat kuulluksi ja ne otetaan vakavasti osaksi keskustelua. (Hietämäki 2016, 64; Kiljander 2016, 12, 16–17.)

Myös viranomaisten taholta vanhempien osallistumisen tärkeys on noussut esiin eri tutkimuksissa. On havaittu, että vanhemmat harvoin ovat käyneet ennen sijoitusta tulevassa sijaishuoltopaikassa, joten heillä ei ole paikasta realistista kuvaa. Tiedon puute sijaishuoltopaikasta ja kokemus, ettei ole osallinen lapsensa asioissa, heikentää vanhemman sitoutumishalukkuutta yhteistyöhön. Vanhemmuuden kontrollin tarve voi tällöin lisääntyä, kun sijaishuololle asetetuilla tavoitteilla tai sijaishuoltopaikan valinnalla ei ole vanhempien tukea. (Kiljander 2016, 17.)

3.4 Yhteistyö eri toimijoiden kanssa

Lastensuojelussa on kyse vaativasta ja kuormittavasta ihmissuhde- ja muutostyöstä, joka perustuu vahvasti asiakkaina olevien lasten, nuorten ja perheiden sekä työntekijöiden väliselle vuorovaikutukselle (Hoikkala ym. 2019, viitattu 27.9.2019). Lastensuojelun palvelujärjestelmä on suuri kokonaisuus, jonka on edistettävä ja tuettava lapsen kehitystä ja kasvua. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävänä on selvittää perheen asioiden hoidossa olevat yhteistyökumppanit sekä järjestää yhteispalaverit. Sosiaalityöntekijän on myös huolehdittava yhteistyön sujuvuudesta perheen ja eri palveluntarjoajien työntekijöiden välillä. Kunnan taas on huolehdittava siitä, että sosiaalityöntekijä saa käytettäväkseen tarvittavaa asiantuntemusta. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019, viitattu 27.9.2019.) Viranomaisyhteistyötä ja moniammatillisuutta tarvitaan, jotta lastensuojelun asiakkaana oleva lapsi tai nuori saa oikean avun oikeaan aikaan. Eri alojen toimialojen johtajien ja poliittisten päätöntekijöiden tehtävänä on varmistaa, että palvelujen ja organisaatioiden rakenteet tukevat asiantuntijoiden yhteistyötä lasten ja nuorten asioissa. (Lastensuojelun laatusuositus 2014, 23.)

Lastensuojelun asiakasprosessi sisältää erilaisia tapaamisia, neuvotteluita, arviointeja sekä päätöksiä. Prosessivaiheiden suunnitelmallisuus, avoin tiedonvälitys ja -muodostus tukevat asiakkaiden osallisuutta prosessitasolla. Tapaamisissa ja neuvotteluissa olennaista on myös asiakkaan tasa-arvoinen kohtaaminen. Lasten ja vanhempien osallisuus on erityisen tärkeää tiedontuotannon kannalta. Asiakkaiden on saatava tulla kuulluksi ja kerrotun tiedon tulee voida vaikuttaa lastensuojeluprosessiin sekä sitä koskeviin ratkaisuihin ja päätöksiin. (Muukkonen 2013, 167.)

Monitoimijaisessa yhteistyössä asiakkaan äänen aitouden säilyttäminen on haaste. Perheet voivat kuitenkin vaikuttaa siihen, että ammattilaiset astuisivat asiantuntijaroolinsa ulkopuolelle ja vastaanottaisivat herkemmin asiakkaiden tietoa. Osallisuus toteutuu parhaiten monitoimijaisessa yhteistyössä, jossa palveluita kehitetään yhteistoiminnallisesti asiakkaiden ja ammattilaisten toimesta. Jotta tämä voisi toteutua, vaatii se valta-asemien uudelleen määrittämistä, erilaisen tiedon ja asiantuntijuuden arvostamista sekä lisäksi mahdollisten ennakkoluulojen purkamista yhteistyöhön liittyen. (Kallinen ym. 2018, 21.) Työskentelyn on totuttu toteutuvan omista ammattitaustoista käsin, ja oma näkemys nähdään helposti oikeana. Asiakkaan näkökulmasta monitoimijainen yhteistyö kuitenkin antaa eniten, kun työntekijät tarkastelevat hänen asiaansa laajemmin useasta näkökulmasta. Joskus ammattilaisen samaistuminen asiakkaan tilanteeseen lisää ymmärrystä ja auttaa

työntekijää asiakkaan tarpeiden arvioimisessa. On kuitenkin varottava asiakkaan liikaa myötäilyä, jotta välttytään jumiutumislta ja saman toimimattoman tuen tarjoamiselta. Asiakkaan ongelmat elävät ja toteutuvat hänen vuorovaikutustavoissaan. Lisäksi työntekijä tuo asiakaskontaktiin omat vuorovaikutustapansa, esimerkiksi oman tapansa käsitellä huolta lapsesta. Perheen vuorovaikutuskuviin meneminen ja samaistuminen on korvaamaton ymmärryksen lähde. Tällöin on kuitenkin huomioitava myös se riski, että työntekijöiden keskinäinen vuorovaikutus voi alkaa heijastaa asiakkaiden vuorovaikutustapaa. (Wilén 2018, 9.)

3.5 Lastenkodin toiminta

Laitossijoitus puuttuu voimakkaasti henkilökohtaiseen elämään. Perhesuhteet määrittävät uudelleen ja käsitys itsestä suhteessa muihin kokee muutoksen. Elämällä on uusi tila, jota sijoituksen jälkeen eletään. Lastensuojelun laitokset ovat elinympäristönä poikkeavia muista laitoksista, kuten kuntoutuslaitoksista ja sairaaloista, sillä niiden tarkoitus on täydentää tai korvata lapsen kotia sekä läheisiä, huolehtivia ja kasvattavia suhteita. Lapsi voi kasvaa lastensuojelulaitoksessa muutaman päivän tai monta vuotta. (Eronen 2012, 26–27.) Suomessa laitoksissa tehtävästä lastensuojelutyöstä kirjoitetaan niin hoitona, kasvatuksena kuin myös terapeuttisena työnä. Laitostyön ymmärtäminen ja jäsentäminen painottuu ensisijaisesti arjen jakamiseen lasten kanssa. Suurin osa ammatillisesta työstä laitoksessa liittyy arkisiin, jokapäiväisiin tilanteisiin. Asuminen ei ole vain tiettyssä paikassa olemista vaan suhteissa oloa muiden samassa paikassa asuvien kanssa sekä elämistä asuinpaikassa sovittujen rutiinien ja käytäntöjen mukaan. Murto-osa lastenkotityöstä tapahtuu muodollisissa neuvotteluissa, haastatteluissa tai yksittäisen asiakkaan kanssa. Sijaishuollon ammatillisuuden erityisluonteisuus perustuu siihen, että suuri osa työstä turvaa arkielämän jatkuvuutta ja on luonteeltaan lasten kanssa arkista elämistä, mutta samalla vaatii elämistä lapsen hankalan elämäntilanteen ja sosiaalisten vaikeuksien kanssa. Korvaavan ja korjaavan työn käsitteet kuvaavat laitostyössä ilmenevää samanaikaista arkisuutta ja erityisyyttä. Korjaava ja korvaava työ ovat vanhoja käsitteitä, joilla on haluttu kuvata laitostyön luonnetta vanhempien kasvatustyötä korvaavana ja lapsen aikaisempia kokemuksia korjaavana työnä. Lastenkotityössä on läsnä myös kysymys kasvatuksellisesta vaikuttamisesta, vallasta ja vastuuttamisesta. (Laakso 2009, 40–42; Laakso 2019, 11.)

Lyhyen ajan sijoituksia toteuttavia lastensuojelulaitoksia kutsutaan vastaanottoyksiköiksi. Niissä etsitään ja arvioidaan yksilöllisesti kullekin lapselle sopiva sijaishuoltopaikka. Vastaanottoyksiköissä arvioidaan ja selvitetään lastensuojelun tarpeessa olevan lapsen sekä perheen elämäntilannetta.

Sijoitukset vastaanottoyksiköissä kestävät tavallisesti korkeintaan puoli vuotta, jonka aikana tehdään lapsen edun mukainen ja perhettä tukeva arvio, ehdotus lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelmasta sekä perheen kuntoutussuunnitelma. Vastaanottoyksikkö vastaa sijoituksen aikana lapsen kasvun ja kehityksen tukemisesta sekä tarvittaessa pitää huolta erityishoidon ja kuntoutuksen järjestämisestä ja toteuttamisesta. (Laakso 2019, 32; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019, viitattu 7.5.2019.) Vastaanottoyksikössä tehdään yhteistyötä lapsen, vanhempien, perheen verkostojen ja viranomaisverkoston kanssa ja arvioidaan vanhempien hoito- ja kasvatuskyyä sekä vanhempien edellytyksiä ja voimavaroja turvata lapsen edun mukainen huolenpito. Sijoituksen aikana vastaanottoyksikön työntekijät käyvät keskustelua vanhempien kanssa siitä, miten perheen ongelmat vaikuttavat lapseen ja hänen kehitykseensä. Sijoituksen aikana tehdään ratkaisu siitä, palaako lapsi kotiin vai sijoitetaanko hänet lyhyt- tai pitkäaikaisesti kodin ulkopuolelle. Vastaanottoyksikön keskeisenä tavoitteena on auttaa perheitä löytämään ratkaisuja lapsen hoitoon ja kasvatukseen liittyviin ongelmiin. Jos ratkaisu on lapsen kodin ulkopuolinen sijoitus, etsitään lapselle hänen tarpeisiinsa vastaava sijaishuoltopaikka lastensuojelulaitoksessa, perhekodissa tai muualla. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019, viitattu 7.5.2019.)

4 VANHEMMUUS JATKUU SIJAISHUOLLON AIKANA

Sijaishuoltoon tuleminen on erityinen ja emotionaalisesti latautunut vaihe eri osapuolille, jossa henkilökohtaiset tunteet ovat voimakkaasti läsnä julkisen intervention seurauksena. Tulovaiheessa korostuu suunnitelmallisuus, kirjaamiset ja raportointi, koska palvelulle asetetaan tavoitteita, joiden mukaan aletaan toimimaan. Sijoituksen alussa neuvotellaan myös henkilökohtaisen elämän ja julkisen tehtävän yhteensovittamisesta. Merkittävää tässä on biologisten vanhempien kanssa työskentely, yhteydenpito ja tapaamiset. On tärkeää muistaa, että sijaishuollossa syntyvien uusien suhteiden lisäksi sijoitetulla lapsella on yhä olemassa jo ennen huostaanottoa syntyneet omat läheissuhteensa. (Enroos 2016, 257, 259.) Lapsen sijaishuoltopaikan sijainti voi olla kaukana vanhempien asuinympäristöstä. Lapsuus ja vanhemmuus, jotka kuuluvat perheen yksityisyyteen, ovat sijoituksen myötä institutionaalisen katseen alla ja ammatillisen arvioinnin kohteena. Perhesuhteet, lapsuus ja vanhemmuus rakentuvat uusista lähtökohdista lapsen sijoituksen aikana. (Pitkänen 2011, 20.)

Lapsen sijoituksen myötä lapsen vanhemmuus saa uudenlaisen sisällön. Sijaishuollossa korostuu etävanhemmuus ja jaettu vanhemmuus, joissa vanhemmuuteen liittyviä asioita hoitaa useampi henkilö. Vanhemmuutta voidaan kuvata myös sijaishuoltopaikan ja lapsen vanhemman yhteiseksi suhteeksi. Lapsi pitää psykologisena vanhempanaan sitä, jonka hän kokee turvalliseksi ja johon pystyy rakentamaan lapsen ja aikuisen välisen tunnesuhteen. Parhaimmillaan sijoitetulla lapsella voi olla kaksikin psykologisena pitämäänsä vanhempaa. Lapsen kannalta parasta on se, että lapsi saa ilman ristiriitoja rakentaa myönteistä suhdetta kaikkiin vanhempiinsa ilman, että lapsen kiintymyksestä ja suosioista kilpaillaan. (Pitkänen 2011, 88–89.) Kun vastuu lapsesta siirtyy julkisen vallan piiriin, on eri tahojen oikeuksista ja velvollisuuksista toimia vanhemman roolissa neuvoteltava. Sijaishuollossa vanhemmuuden vastuut jakautuvat valtion, lastensuojeluviranomaisen, sijaishuoltopaikkojen ja biologisten vanhempien välille. Tämä voi aiheuttaa jännitteitä lapsen, biologisten vanhempien sekä sijaishuoltoa toteuttavien tahojen välillä. Käytännössä biologiset vanhemmat toimivat edelleen psykologisina vanhempina sijaishuoltopaikkojen työntekijöiden rinnalla, mutta laitosten työntekijät ovat niitä, jotka huolehtivat lapsen perustarpeista ja hoidosta jokapäiväisessä elämässä. (Enroos 2016, 229.) Onkin tutkittu, että kun lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle, vanhemmuusidentiteetin uudelleen määrittely on vanhemmille erittäin vaikea ja emotionaalisesti uuvuttava tehtävä (Vierula 2016, 263). Sijoituksen aikana vanhemmalle saattaa jäädä epäselväksi se, mitkä ovat hänen oikeutensa vanhempana suhteessa lapseen. Onkin tärkeää, että vanhemman kanssa

keskustellaan hänen oikeuksistaan ja sijoituksen aikaisesta vanhemmuudesta. Vanhemman on helpompaa rakentaa sijoituksen aikaista vanhemmuusidentiteettiään sekä löytää oma paikkansa sijoituksen aikaisessa työskentelyssä, mikäli vanhemmuuteen liittyvistä seikoista on keskusteltu yhdessä. (Pitkänen 2011, 95).

Huostaanotto muokkaa jo olemassa olevia suhteita sekä saa aikaan kokonaan uusia. Se muuttaa lapsena ja vanhempana olemisen paikkoja viimeistään silloin, kun lapsen asuinpaikka ei ole enää syntymäperheen kodissa. (Vierula 2016, 262.) Lastensuojelun keskusliiton 2013 vuoden selvityksen mukaan vanhemmat ja muut läheiset kokevat usein tulleen jätetyksi yksin tilanteessa, jossa lapsi on sijoitettu kodin ulkopuolelle. Tällaisten kokemusten takana voi olla monia asioita. Vanhemmat eivät ole välttämättä saaneet riittävästi tukea vanhemmuuteensa ennen lapsen sijaishuoltoa tai vanhempien käsitys perheen jälleenyhdistämisen mahdollisuuksista on vajavaista sijaishuollon aikana. Vanhempien ohitetuksi tulemisen kokemuksissa merkitykselliseksi nousee se, miten he ovat läsnä lapsensa elämässä sijaishuollon aikana. Lastensuojelussa vanhempien kanssa työskentelyn ohitus on ilmiö, joka toistuu liian usein. On kuitenkin huomioitava myös tilanteiden toinen puoli, missä vanhemmat eivät halua ottaa vastaan palveluita tai he kokevat, että tarjotut palvelut eivät ole riittäviä muutoksen tuomiseen tai tilanteen parantamiseen. (Hoikkala & Heinonen 2013, 43.) Vanhemman roolin tarkentaminen lapsen sijoituksen aikaisessa sosiaalityössä on välttämätöntä. Vanhemmuutta on tuettava sijoituksen aikana, mutta vanhemmat voivat tarvita tukea myös omaan henkilökohtaiseen tilanteeseensa. Vanhempien ja sijaishuoltopaikan välinen hyvä yhteistyö laitoshuollossa välittyy myönteisenä lapselle. Sijoitustilanteessa lapsi saattaa kantaa huolta vanhemmistaan ja kotiin jääneistä sisaruksistaan. Sijoitustilanteessa lapsella tulisi olla varmuus siitä, että perheenjäsenet kotona eivät jää ilman tukea. (Pitkänen 2011, 7, 37, 77; Pitkänen 2012, 129.)

Lapsen laitokseen sijoittaminen on voimakas yhteiskunnallinen puuttuminen henkilökohtaiseen elämään ja se vaikuttaa perhesuhteisiin sekä käsityksiin itsestä suhteessa muihin. Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle joko kiireellisenä tai avohuollon sijoituksena tai viimeisenä keinona huostaanotettuna (Lastensuojelulaki 417/2007 7.37§, 8.38§, 9.40§). Kun lapsi otetaan huostaan, koko perheen arki muuttuu. Elämäntilanne muuttuu niin sijoitetulla lapsella kuin hänen vanhemmillaan. Vanhemmuus on loppuelämän tehtävä, eikä lapsen ottaminen huostaan katkaise sitä. Huostaanotettujen lasten vanhemmat tarvitsevatkin tukea lapsen sijoituksesta aiheutuneiden tunteiden ja kokemusten käsittelyyn. Perhe kokee kriisin, jota on kuvattu nelivaiheiseksi. Kriisi sisältää sokkivaiheen, reaktiovaiheen, käsittelyvaiheen ja sopeutumisvaiheen. Kullekin vaiheelle on tyypillistä

kokea erilaisia tunteita ja reaktioita. Onkin tärkeää, että huostaan otettujen lasten vanhempia tuetaan heti kriisin alkuvaiheessa. Näin voidaan lyhentää huostaanoton aiheuttamaa surua ja jatko-työskentely perheen kanssa helpottuu. Muutosprosessin aikana myös tunteet voivat muuttua. Ajan myötä hankalat tunteet hellittävät ja lapsen sijoitus ei ahdistu samalla tavalla kuin huostaanoton alussa. Tässä vaiheessa vanhemmalla on enemmän voimia keskittyä itseensä ja tunnistaa omia tunteitaan. (Eronen 2012, 26; Hiltunen 2018, 228–229, 233, 238.)

Lapsen huostaanotto on koko perheelle haastava kokemus. Lapsi on kiintynyt vanhempiinsa ja vanhemmat lapseensa huolimatta perheen mahdollisesti hankalastakin tilanteesta. Vanhemmuussuhteeseen voi syntyä syyllistymistä lapsen sijoituksesta. Samalla tavoin myös lapsi voi kokea syyllisyyden tunnetta sijoitustilanteessa. Kun lapsi viedään pois, vanhempi saattaa kokea tulevansa suljetuksi yhteiskunnan ulkopuolelle. On kuvattu, että lapsen huostaanottotilanteessa vanhemmalta viedään vanhemmuuden sosiaalinen identiteetti, jonka seurauksena vanhemman on todistettava ominaisuutensa ja kyvykkyytensä muille ihmisille sen takaisin saamiseksi. Lapsen sijoituksen aikana vanhemmat kokevat merkitykselliseksi vanhemmuusidentiteettinsä säilymisen. (Pitkänen 2011, 83–84.)

Vanhemmat voivat kokea syyllisyyden lisäksi suurta epäonnistumisen tunnetta ja häpeää lapsen siirtyessä sijaishuoltoon. On tärkeää käsitellä näitä tunteita, jotta niistä voidaan päästä yli. Vanhemmuus perustuu vanhempien ja lapsen väliselle hoivasuhteelle. Lapsen ollessa sijaishuollossa, vanhemmat voivat tuntea pelkoa siteen menettämisestä lapseensa. Työntekijänä tärkeää on tukea vanhempien ja lapsen välistä sidettä. Vanhempia tulee tukea kriisin aikana ja muistuttaa heitä tärkeästä roolistaan lapsen elämässä sijaishuollosta riippumatta. Vanhempien hyvinvointi tukee myös lapsen kasvua ja kehitystä. Perhettä on hyvä muistuttaa siitä, ettei sijaishuolto ole lopullista. Sijaishuollon alussa vanhempien kanssa tulee keskustella yhteydenpidosta niin lapsen kuin sijaishuoltoyksikön välillä. Jälleenyhdistämistä ajatellen lapsen ja vanhempien yhteydenpidon tukeminen on tärkeää. Perheen jälleenyhdistämiseen tähtäävä tai muu työskentely perhesuhteiden ylläpitämiseksi on hyvin moniulotteinen ja haastava asia. Lapsella on oltava mahdollisuus olla yhteydessä läheisiinsä, mutta myös suojautua niiltä tarvittaessa, koska sijaishuollon tehtävänä on lapsen kasvun ja kehityksen turvaaminen sekä vakaiden ja turvallisten olosuhteiden takaaminen. (Aarnio 2018, 136; Hietämäki 2016, 60; Taskinen 2016, 6.) Sijaishuollossa olevan lapsen sosiaalityöntekijä on vastuussa lapsen sijoituksen valvonnasta ja tukemisesta, lapsen ja läheisten yhteydenpidon tukemisesta. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on myös huolehtia siitä, että yhteistyön edellytykset biologisen perheen ja sijaishuoltopaikan välillä täyttyvät. Lastensuojelun yhtenä tavoitteena on, että

lapsi ja hänen läheisverkostonsa pitävät yhteyttä säännöllisin väliajoin. Sosiaalityöntekijä arvioi lapsen edun kannalta yhteydenpitoa läheisiin, ja joskus se vaatii yhteydenpidon rajoittamista lastensuojelulain 417/2007 11 luvun 62 §:n mukaisesti. (Taskinen 2016, 10.)

Lastensuojelutyöstä saatava avoin tieto on merkittävä asia. Tutkimusten mukaan lastensuojelutyöstä saatava tieto vähentää vanhempien pelkoja koskien lastensuojelutyötä, helpottaa asiakkuutta sekä lisää luottamusta työntekijää kohtaan. Vanhempien kokema pelko lastensuojelun asiakkuuden alkuvaiheessa korostuu tutkimuksissa. Erityisesti pelätään lasten viemistä pois kotoa. Vanhempien pelkoja edesauttaa lastensuojelutyön kielteinen julkisuus. Pelot voivat aiheuttaa vanhempien varautunutta ja vastustavaa suhtautumista lastensuojelutyötä kohtaan. Vanhemmat ovat kuitenkin kokeneet, että peloista keskustelu on helpottanut tilannetta. (Hietamäki 2016, 63–64.) Tunteiden tunnistamisen ja käsittelyn myötä tunne-elämä parantuu ja usko omaan paranemiseen kasvaa. Omien tunteiden tunnistaminen edesauttaa ymmärrystä itseensä, läheisiin ja molempien kokemuksiin. Voimaantuminen saa alkunsa ihmisen ajatusten, asenteiden ja toimintojen muuttamisesta. Ihmisen voimaantuessa hänen tietoisuutensa tunteistaan ja niiden merkityksestä lisääntyvät. (Hiltunen 2018, 233–234.)

Tulee kuitenkin muistaa, että kaikille vanhemmille huostaanotto ei aiheuta yhtä kivuliaita tunne-elämän prosesseja. Tähän voi liittyä vanhemman helpotus huostaanoton mahdollistamasta lapsen huolenpidosta ja paremmasta lapsuudesta, mitä vanhempi ei olisi kokenut pystyvänsä tarjoamaan. Osalla taas tunteet voivat pysyä voimakkaina vielä jopa vuosia huostaanoton päättymisen jälkeenkin tai ne voivat muuttaa muotoaan, lieventyä tai hälvetä kokonaan. (Vierula 2016, 275–276.)

5 VANHEMMALLE -TUOTEKEHITYKSEN PROSESSI

Sosiaalialan tuotteiden suunnittelu ja kehittäminen sisältää tuotekehityksen perusvaiheet. Jokaiselle tuotekehitykselle on oma tavoitteensa. Tuotekehitysprosessi koostuu viidestä vaiheesta, jotka ovat ongelman tai kehittämistarpeen tunnistaminen, ideointivaihe, luonnosteluvaihe, tuotteen kehittäminen ja lopuksi viimeistely. Seuraavaan vaiheeseen voi siirtyä, vaikka edellinen olisi vielä kesken. Tuotekehitysprosessi tarvitsee toimiakseen monien asiantuntijoiden ja toimijoiden välistä yhteistyötä. (Jämsä ym. 2000, 28–29.) Tuotekehityksessämme teimme yhteistyötä Metsolan lastenkodin työntekijöiden kanssa.

5.1 Toimijalähtöinen kehittäminen

Toimijalähtöinen kehittäminen voi olla toiminnan tai rakenteiden kehittämistä. Se perustuu toimijoiden näkemykseen kehittämistoiminnan suunnasta ja tavoitteista. Kaikki viralliset ja epäviralliset organisaatiot voivat osallistua kehittämistoimintaan. Näiden lisäksi myös ammattilaiset, palveluiden käyttäjät ja muut kokemusasiantuntijat voivat olla osa kehittämistoimintaa. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden tuottaminen ja tarjoaminen koskettaa usein laajalti eri toimijoita. Näin ollen palvelut toteutuvat harvoin yksittäisten toimijoiden kautta. Kehittämistoimintaa voidaan katsoa verkostollisesta näkökulmasta, milloin olennaista on hahmottaa toimijaverkoston kokonaisuus. Toimijalähtöisen kehittämisen edellytyksenä on usean eri toimijan osallistuminen. Yhteisellä kehittämisellä voidaan tuottaa hyviä ja sopivia käytäntöjä toimintaympäristöön. Kaikki, joita kehittäminen jollain tavoin koskettaa, osallistuvat kehittämiseen. Ammatillinen osaaminen ja kokemusasiantuntijuus ovat yhtä lailla arvostettuja toimijalähtöisessä kehittämisessä. Tärkeää kehittämisessä on aito dialogi toimijoiden välillä. (Toikko 2009, 5, 7, 15.)

5.2 Ongelmien ja kehittämistarpeiden tunnistaminen

Tuotekehitys voi alkaa kokonaan uudesta kehittämistarpeesta, jolla pyritään vastaamaan uuteen tarpeeseen. Ongelmaa ja kehittämistarvetta on täsmennettävä, eli selvitetään ongelman laajuus, keitä asiakasryhmiä ongelma koskettaa ja kuinka yleinen se on. Ongelmien ja kehittämistarpeiden tunnistuksessa on myös olennaista tunnistaa ongelmatilanteiden esiintymisen olosuhteet. (Jämsä ym. 2000, 28–31.)

Metsolan lastenkodin työntekijät tunnistivat toiminnassaan tarpeen oppaalle, joka olisi suunnattu Metsolaan sijoitettujen lasten vanhemmille. Työntekijöiden mukaan vanhemmat ovat usein epätie-toisia lapsensa sijoitukseen liittyvistä asioista ja sijoituksen jatkosta. Sijoituksen termit ovat monille vieraita, eikä niiden eroja tunneta. Lapsen sijoituksen alkuvaihe voi olla hyvin sekava tilanne vanhemmalle, minkä vuoksi puhuttu asia voi olla haastava sisäistää. Oppaan avulla vanhempi voi rauhassa perehtyä tietoihin. Saimme työntekijöiltä kesällä 2018 ehdotuksen oppaan toteuttamisesta opinnäytetyönä. Sen hetkinen toivomus oli, että opas olisi tiivis tietopaketti, joka annettaisiin vanhemmille lapsen sijoituksen alkuvaiheessa.

5.3 Oppaan ideointi

Ideointivaihe käynnistyy silloin, kun tarve kehittämisestä on huomattu. Ideointivaiheessa oleellista on löytää ratkaisukeinoja kehittämistarpeeseen. Ideoinnin apuna tuotekehityksessä voidaan käyttää esimerkiksi ideapankki menetelmää, jossa kerätään eri tahoilta toiveita ja ehdotuksia siitä, kuinka kehittämistarpeeseen vastattaisiin. (Jämsä ym. 2000, 35–37.) Oppaamme ideointivaiheessa keräsimme ideapankki-menetelmää apuna käyttäen ehdotuksia Metsolan lastenkodin työntekijöiltä siitä, minkälaista tietoa oppaan tulisi pitää sisällään. Näiden toiveiden ja tietojen pohjalta lähdimme suunnittelemaan, millainen vanhemmille suunnattu opas tulisi olemaan.

Metsolan työntekijät toivoivat oppaan olevan tiivis kooste Metsolan lastenkodin toiminnasta sekä lastensuojelun sijaishuoltoon liittyvistä lakisääteisistä asioista. Työntekijöiden toiveena oli, että opas koostuisi neljästä A5-sivusta. Alkusyksystä 2018 kävimme Metsolan lastenkodissa tapaa-massa vastaavaa ohjaajaa, joka toimi yhteyshenkilönämme Metsolaan opinnäytetyön prosessin aikana. Tapaamisella kävimme läpi, mitä asioita ja teemoja opas muun muassa sisältäisi, jolloin esille nousivat sijoitusten tyypit, vanhempien kokemat tunteet sekä nettilinkit ja Metsolan yhteystie-dot. Sijoitusten termien avaaminen koettiin automaattisesti tarpeelliseksi, sillä on yleistä, että vanhemmat eivät välttämättä tiedä tarkalleen, mitä eroja sijoitustyypeillä on ja mitä ne tarkoittavat. Opasta suunniteltaessa ja tehdessä olisi myös otettava huomioon, millaisia erilaisia tunteita vanhemmat voivat kokea tilanteessa, jossa lapsi sijoitetaan. Näin voidaan muodostaa heille opas, joka on tilanteeseen nähden hienotunteinen. Nettilinkit koettiin hyväksi lisäksi oppaan loppuun, jotta vanhemmat voivat halutessaan etsiä lisää tietoa lastensuojelusta. Syksyn ja alkukevään aikana olimme säännöllisesti yhteydessä Metsolaan puhelimitse tai sähköpostitse oppaan tekemisen käy-tännöistä.

Suunnitelmanamme oli luonnostella opas työntekijöiden toiveiden pohjalta, jonka jälkeen he pyytäsivät siitä palautetta lasten vanhemmilta. Toiveiksi nousi, että opas sisältäisi ainakin seuraavat asiat: Metsolan päiväohjelma, vierailukäytännöt, kotikäynnit perheissä, ruokailuun liittyvät asiat, sijoitusten tyypit ja Metsolan lastenkodin toiminnan painottumista vastaanotto- ja arviointiyksikön työhön. Oppaan lopussa tulisi työntekijöiden näkemysten mukaan myös olla Metsolan lastenkodin yhteystiedot sekä kohtuullisesti nettilinkkejä lastensuojeluun liittyen. Ennen oppaan luonnostelusta kartoitimme, millaisia oppaita vanhemmille on tehty jo aikaisemmin. Kävimme läpi niiden sisältöjä saadaksemme erilaista näkökulmaa luonnosteluun.

5.4 Oppaan luonnostelu ja kehittäminen

Kun päätös siitä on tehty, millainen tuote aiotaan suunnitella ja valmistaa, voidaan aloittaa tuotteen luonnostelu. Luonnosteluvaiheessa analysoidaan, mitkä tekijät ja näkökulmat ohjaavat tuotteen luonnostelua ja valmistumista. Tuotteen laatu turvataan ottamalla huomioon eri osa-alueiden ydinkysymykset suunniteltavan tuotteen kannalta. Tuotteen luonnostelua ohjaavat näkökohdat ovat asiakasprofiilin selvittäminen, tuotteen asiasisältö, palveluntuottaja, asiantuntijatieto, arvot ja periaatteet, toimintaympäristö sekä säädökset ja ohjeet. Tuote, joka on suunniteltu käyttäjäryhmän tarpeet, kyvyt ja muut ominaisuudet huomioiden, palvelee asiakkaita parhaiten. Tuotteen asiasisällön selvittämiseksi voidaan tutustua myös aiheesta olevaan tutkimustietoon. Asiakkaiden tarpeet ja erityispiirteet voivat täsmentyä eri tieteenalojen tutkimusten myötä. Tuotteen luonnostelussa on selitettävä myös palvelujen tuottajien ja tarjoajien tarpeet ja näkemykset. Kun huomioidaan molempien osapuolten näkökohdat suunnittelun lähtökohdaksi, varmistetaan samalla, että tuote ja sen asiasisältö vastaavat tarkoitusta. (Jämsä ym. 2000, 43–45, 47.)

Jotta vanhemmille suunnattu opas voitiin toteuttaa, meidän oli tarkasteltava aiheesta tutkittua tietoa. Perehdyimme ensisijaisesti vanhemmuutta sijaishuollossa käsitteleviin tutkimuksiin ja tiedon lähteisiin. Tämä oli edellytyksenä, jotta saimme opasta varten käsityksen vanhemman kokemuksesta lapsen sijoitustilanteesta. Käsitys vanhemman kokemuksista edesauttoi meitä huomioimaan vanhemman tunteet oppaan sisältöä ajatellen. Esimerkiksi perehdyttyämme lähteisiin, joissa tutkittiin vanhemmuutta sijaishuollon aikana, pelko vanhemmuuden menettämisestä toistui. Tämän vuoksi koimme vanhemmuuden roolin korostamisen oppaassa tärkeänä. Perehdyimme myös sijaishuoltoa koskeviin tutkimuksiin ja lähteisiin, koska opas itsessään kertoo vanhemmalle Metsolan lastenkodin sijaishuollosta. Sijaishuollon kokonaisvaltainen tarkastelu auttoi meitä keskittymään

olennaisiin asioihin vanhemmalle suunnatussa oppaassa. Tietoperustassa vanhemmuuden ja sijaishuollon lisäksi sivusimme myös lastenkotien toiminnan arvoja. Perehdyimme Oulun kaupungin arvoihin, sillä Metsolan lastenkoti on Oulun kaupungin yksikkö. Lastensuojelun arvojen tuli myös välittyä opasta lukiessa. Lisäksi huomioon otettiin Metsolan lastenkodin omat toimintaohjeet. Perehdyimme sijaishuollon aikana tehtävään yhteistyöhön eri toimijoiden kanssa, jotta ymmärsimme mitä olimme edistämässä oppaan avulla. Kuten tavoitteenamme oli, oppaan tulee tukea yhteistyötä vanhemman ja Metsolan työntekijöiden välillä. Yhteistyö on olennainen osa oppaan sanomaa.

Huhtikuussa 2019 aloimme luonnostelevaan oppaan ulkoasua ja sisältöä. Saimme vapauden suunnitella oppaan ulkoasun ja asiasisällön sijoittelun. Ideoiden konkretisoiminen auttoi meitä hahmottamaan oppaan kokonaisuutta ja asiasisällön järjestystä. Oppaan hahmottelussa keskityimme Metsolan työntekijöiden asiasisällön toiveiden toteuttamiseen ja tehtäväksemme jäi pohtia, mikä olisi loogisin järjestys esiin tuotaville asioille.

Toukokuussa 2019 luonnostelimme oppaan kirjoitusasua sekä ulkonäöllisiä asioita. Kokosimme oppaaseen työntekijöiden listaamat asiat mielestämme parhaimpaan järjestykseen. Asiasisällön järjestämisessä meitä ohjasi oppaan tarkastelu lukijan näkökulmasta. Lukijan mielenkiinto tulee saada herätettyä ensimmäisellä sivulla. Toisella ja kolmannella sivulla olisi hyvä siirtyä termeihin. Viimeisen sivun luettua lukijalle tulisi jäädä tunne yhteistyön alkamisesta. Tapasimme Metsolan vastaavaa ohjaajaa sekä työntekijöitä ja varmistimme, olivatko oppaassa olevat tiedot ajantasaisia ja toiveiden mukaisia. Keskustelimme myös oppaassa käytetyistä sanavalinnoista ja muokkasimme niitä yhdessä paremmiksi. Esimerkkitapauksessa oppaassa luki virke ”Vaikka lapsesi on sijoitettuna Metsolaan, käydään koulua yhä entiseen tapaan”. Virke huomattiin häiritseväksi ”vaikka”-sanankäytön takia, ja se muotoiltiin uudelleen seuraavanlaisesti: ”Lapsesi ollessa sijoitettuna Metsolaan, koulua käydään yhä entiseen tapaan”. Näin muotoiltuna virkkeen tyyli on hienotunteisempi, eikä synnytä negatiivisia tunteita vanhemmassa.

Kysyimme työntekijöiltä tässä vaiheessa suullista palautetta oppaasta, eikä heillä ollut siihen lisättävää. Emme olleet vielä kirjoittaneet sijoituksen tyylistä, etusivu koostui kolmesta kappaleesta ja opas sisälsi vain vastaanottoyksikön päiväohjelman. Sovimme, että kirjoitamme oppaasta mielestämme viimeistellyn version ja lähetämme sen vastaavalle ohjaajalle, joka kerää sen perusteella palautteen työntekijöiltä ja vanhemmilta. Pian tämän tapaamisen jälkeen pohdimme työntekijöiden kanssa sähköpostitse sitä, että tehdäänkö molemmille osastoille omat oppaat, sillä osastojen päiväohjelmat poikkeavat toisistaan. Työntekijät tulivat siihen tulokseen, että selkeintä on tehdä yksi

opas, joka sisältäisi rinnakkain molempien osastojen päiväohjelmat. Keskustelimme samalla kertaa työntekijöiden kanssa myös siitä, että etusivulla olisi hyvä korostaa vanhemmuuden merkitystä sijaishuollon aikana. Etusivulle sijoitettuna aihe osoittaa heti, että vanhempaa ei jätetä taka-alalle sijoituksen aikana.

Halusimme antaa oppaalle otsikon "Vanhemmalle", sen sijaan, että olisimme nimenneet sen esimerkiksi "Opas vanhemmalle". Otsikko "Vanhemmalle" antoi oppaalle henkilökohtaisemman merkityksen. Päädyimme siihen, että oppaan ensimmäisellä sivulla on saateteksti vanhemmalle, jossa kerrotaan, mihin lapsi on sijoitettu ja millainen paikka Metsolan lastenkoti on. Vanhempi voi kokea hätää sijoituksen hetkellä, jolloin tärkeimmäksi tiedoksi nousee, missä ja millaisessa paikassa hänen lapsensa on. Valitsimme sinuttelevan kirjoitustyylin oppaalle, sillä ajattelimme sen antavan vanhemmalle vahvemman tunteen siitä, että juuri hänet huomioidaan.

Kesäkuussa 2019 muokkasimme työntekijöiden toukokuussa esille tuodut ajatukset oppaaseen. Lopulta etusivun saateteksti koostui neljästä ytimekkäästä kappaleesta, joista ensimmäisessä kerrotaan siitä, mihin lapsi on tullut ja mikä on sijoituksen kesto ja ensisijainen tavoite. Toisessa kappaleessa kerrotaan Metsolan lastenkodin ohjaajien työskentelystä lapsen kanssa sekä tuodaan ilmi keiden kanssa ohjaajat tekevät yhteistyötä. Kappaleessa myös kerrotaan omaohjaajuudesta. Kolmas kappale pitää sisällään tietoa Metsolasta turvallisena kasvuympäristönä. Esille tulevat arjen rutiineista ja ruokailusta huolehtiminen sekä koulunkäynnin ja harrastusten tukeminen. Viimeisessä kappaleessa muistutetaan vanhempaa siitä, ettei vanhemmuus pääty lapsen sijoittamiseen kodin ulkopuolelle. Kappaleessa korostetaan vanhemmuuden ja yhteistyön merkityksellisyyttä.

Toisella sivulla on työntekijöiden toiveesta sekä vastaanottoyksikön että arviointiyksikön päiväohjelmat, jotka poikkeavat hieman toisistaan. Työntekijät toivoivat päiväohjelmia oppaisiin, jotta vanhemmat tietävät, mistä rutiineista lapsen päivä koostuu. Toisella sivulla kerrotaan myös vierailuajoista, kotikäynneistä ja mitä ne pitävät sisällään sekä miten lapsen koulunkäynti toteutuu sijoituksen aikana. Vanhemman tieto käytännön asioista voi rauhoittaa paljon tilannetta. Lapsen sijaishuollon alkuvaihe on tunteikas tilanne ja esimerkiksi lapsen koulunkäynnin jatkon selvittäminen kuormittaisi vanhempaa lisää. Kolmannella sivulla on avattu lyhyesti kiireellinen sijoitus, avohuollon sijoitus sekä huostaanotto ja kerrottu niihin liittyvät olennaisimmat asiat. Sijoituksen tyypit ovat avattuina oppaassa siksi, koska työntekijöiden mukaan vanhemmat eivät läheskään aina ole tietoisia niistä.

Viimeisellä sivulla on listattuna nettilinkkejä, joista vanhemmat voivat halutessaan etsiä lisää tietoa lastensuojelusta ja sen käsitteistä. Valitsimme linkit sivustoihin Lastensuojelun käsikirja, Mannerheimin lastensuojeluliitto, Voikukkia sekä Lastensuojelulaki. Näiltä sivustoilta löytyy kattavasti tietoa lastensuojelusta, lisäksi Voikukkia-sivusto käsittelee vanhemmuutta sijaishuollon aikana. Linkkien täytyi olla luotettaville sivustoille, missä tieto on kattavaa ja ajan tasaista. Tällä oppaan sivulla tuodaan myös ilmi, että linkeistä löytyy chat-palstoja, mikäli vanhemmat haluavat keskustella siellä mieltään painavista asioista. Lisäksi viimeiseltä sivulta löytyy Metsolan lastenkodin eriteltyt yhteystiedot.

Tuotteen kehittäminen etenee luonnosteluvaiheessa valittujen ratkaisuvaihtoehtojen, rajausten ja periaatteiden mukaisesti. Useat sosiaalialan tuotteet ovat tarkoitettu informaation välitykseen. Informaatiota sisältävissä tuotteissa keskeisin sisältö muodostuu tosiasioista. Asiat tulee kertoa mahdollisimman täsmällisesti ja ymmärrettävästi. Informaatiota sisältävän materiaalin laatimisessa on pyrittävä eläytymään tiedon vastaanottajan asemaan sen sijaan, että keskityttäisiin henkilökohtaisiin ja ammatillisiin tiedontarpeisiin. Painotuotteet ovat tavallisimpia informaation välittämisen muotoja. Näiden tavoitteena on informoida tai opastaa viestin vastaanottajaa. Tekstin on oltava asiantylyistä, jotta se aukeaa lukijalle ensilukemalta. Tekstin tyyli ja painoasu kertovat ammattikunnan kulttuurista, arvoista ja ihmiskäsityksistä. Näillä keinoilla voidaan vaikuttaa oheisviestintään, joka voi parhaimmillaan edistää viestin vastaanottamista. (Jämsä ym. 2000, 54–57).

Lähetimme oppaan työntekijöille luettavaksi kesäkuun 2019 aikana ja pyysimme heiltä vielä sähköpostitse palautetta oppaan kokonaisuudesta, ennen kuin sitä alettaisiin jakamaan vanhemmille. Saimme työntekijöiltä palautteen oppaasta ja esiin nousi muutamia muokattavia kohtia. He halusivat, että etusivulle lisättäisiin Metsolan lastenkodin paikkamäärä ja lasten ikäjakauma sekä maininta siitä, että Metsolan lastenkoti on Oulun kaupungin yksikkö. Lastenkodin osastojen paikkamäärät kertovat vanhemmalle, kuinka monen ja minkä ikäisten nuorten kanssa lapsi jakaa arkensa. Lisäksi etusivun tekstiä täydennettiin arjen askareisiin liittyen työntekijöiden toiveesta. Vanhemmat saavat näin tietoonsa, että lasta kannustetaan omatoimisuuteen ja hoitamaan arjen askareita myös sijoituksen aikana. Teimme myös pientä hienosäätöä sanavalintojen kanssa ja lisäsimme toiveesta vielä avohuollon sijoituksen kohtaan tietoa kiireellisestä avohuollon sijoituksesta. Kiireellinen avohuollon sijoitus haluttiin mainita oppaassa, sillä tavallisesti puhutaan vain kiireellisestä sijoituksesta, avohuollon sijoituksesta ja huostaanotosta. Edellä mainitut asiat ovat olennaisia vanhempien tiedon kannalta sijaishuoltopaikasta. Oppaan selkeyttämiseksi valitsimme siihen hillityn fontin sekä pidimme virkkeet ytimekkäinä.

Kuvitimme oppaan, jotta saimme siitä miellyttävämmän näköisen. Valitsimme kuviksi auringon ja kuun, sillä ne kuvastavat päivärutiineja, jotka ovat tärkeitä lapsen ja nuoren tasapainoisessa elämässä. Sijoitimme kuvat oppaan kolmannelle sivulle koulunkäynnistä kertovan kappaleen yläpuolelle. Parhaiten ne olisivat sisällöllisesti sopineet päiväohjelman viereen, mutta tilanpuutteen vuoksi se ei ollut mahdollinen ratkaisu. Emme halunneet synnyttää kuvituksella vääriä mielikuvia Metsolan lastenkodin toiminnasta, joten jätimme liian konkreettiset kuvat pois. Esimerkiksi jonkin harrastevälineen, kuten biljardivälineiden kuvittaminen voisi ohjata lukijaa harhaan lastenkodin luonteesta.

Päädyimme vaihtamaan etusivun kolmannen päivärutiineista kertovan kappaleen toiseksi kappaleeksi. Lisäsimme kappaleen alkuun ”lapsesi on turvassa”. Lapsen turvassa oleminen on vanhemmalle tärkein tieto, joka olisikin hyvä tuoda esiin oppaan saatetekstissä. Huomasimme tämän tarkastelemalla opasta vanhemman näkökulmasta. Turvallisuus on yksi lastensuojelun työtä olennaisimmin ohjaavista arvoista.

5.5 Oppaan viimeistely

Tuotteen viimeistelyn vaiheessa tuote viimeistellään saadun palautteen pohjalta. Tuotekehityksen prosessissa palautetta ja arviointia tarvitaan jatkuvasti. Arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi esitestaamalla tuotetta sen kehittämissä vaiheissa. Parhaan lopputuloksen arvioinnista saa, kun tuotetta testataan henkilöllä, joka ei tunne sitä entuudestaan. (Jämsä ym. 2000, 80).

Tuotteen viimeistelyä varten lähetimme Metsolaan mielestämme valmiin version oppaasta syyskuussa 2019. Samalla lähetimme työntekijöille palautelomakkeen (liite 1), jossa pyysimme arvioimaan tuotteen tavoitteiden toteutumista. Päädyimme Metsolan työntekijöiden kanssa siihen tulokseen, ettemme kuormita vanhempia liikaa pyytämällä heiltä kirjallista palautetta oppaasta. Vanhempien palaute pyydettiin suullisesti Metsolan työntekijöiden toimesta. Työntekijöiden antamia palautteita kertyi yhteensä yhdeksän kappaletta. Kehitysehdotuksia tuli kaksi kappaletta. Toisessa toivottiin käsitteistön avaamista laajemmin ja toisessa toivottiin reunoja etusivulle. Tilanpuutteen vuoksi emme voineet avata sijaishuollon käsitteitä laajemmin, mutta etusivulle pystyimme lisäämään kehykset. Lisäsimme kehykset myös viimeisen sivun yhteystietolaatikkoon. Valitsimme kehysten värisävyiksi oranssin ja vihreän. Päädyimme näihin väreihin, sillä Metsolan lastenkodin sisustuksessa ne ovat esillä. Näin loimme yhteneväisyyttä oppaan ja lastenkodin välille. Kehykset tekivät oppaasta houkuttavamman näköisen. Lopullinen versio oppaasta lähetettiin viimeistelyn jälkeen lokakuussa 2019.

6 VANHEMMALLE -OPPAAN ARVIOINTI

Lyhyen aikavälin tavoitteenamme oli tehdä vanhemmille suunnatusta Metsolan lastenkodin oppaasta tiivis, mutta tietorikas sekä selkeä ja helposti luettava. Tavoitteena oli, että opas sisältää työntekijöiden toiveiden mukaisesti tietoa sijaishuoltoon liittyvistä käytännön asioista ja lastensuojelun sijoitustyypeistä, sekä Metsolan lastenkodin toiminnasta. Arvioimme työtä Metsolan työntekijöiltä saatujen palautteiden pohjalta. Palautteissa toistuivat paljon samat asiat, kuten se, että laatutavoitteidemme mukaisesti selkeydessä, kattavuudessa ja helposti luettavuudessa oli onnistuttu. Palautteiden mukaan opas oli tarpeeksi informatiivinen ja siitä löytyi kaikki olennainen.

“Mielestäni opas on hyvä ja kattava, sopivan lyhyesti kerrottu kaikki oleellinen. Selkeä ulkoasu.”

“Asiat esitetty niin, että lastensuojeluun perehtymätönkin ne ymmärtää.”

Oppaaseen laitettu päiväohjelma sai erityisen paljon positiivista palautetta. Eräässä palautteessa mainittiin, että oppaassa näkyy elämänmyönteinen asenne raskaasta aiheesta huolimatta. Palautteiden mukaan erityisen onnistunutta oppaassa oli vanhempien merkityksen korostaminen, myönteinen lähestymistapa sekä vanhempaa puhutteleva tekstityyli.

“Pidin siitä, että vanhempien merkitystä lapsen elämässä korostettiin sijoituksesta huolimatta.”

“Vanhempien osallisuutta korostettiin ja heitä rohkaistiin.”

Kehittämistyömme pitkän aikavälin tavoitteenamme oli lisätä vanhempien tietoa Metsolan lastenkodin toiminnasta, vähentää epätietoisuutta sekä osallistaa vanhempia sijaishuollossa. Oppaan oli myös tarkoitus toimia tukevana tekijänä yhteistyössä vanhempien ja lastensuojelulaitoksen työntekijöiden välillä ja samalla kannustaa vanhempaa olemaan yhteydessä Metsolan lastenkodin työntekijöihin ja eri auttaviin tahoihin tarpeen vaatiessa. Työntekijöiden palautteiden mukaan opas nähtiin erityisen hyödyllisenä sijoituksen alkuvaiheessa. Palautteissa korostettiin vanhempien oppaasta saaman tiedon tärkeyttä. Palautteiden mukaan vanhemmilla ei usein ole tietoa lastensuojelusta, joten opas nähtiin tarpeelliseksi.

“Vanhemmat saavat jatkossa kaikki samanlaisen infon, eikä informaatio jää vuorossa olevan ohjaajan vastuulle. Oppaan avulla vanhemmat saavat oikeaa ja ajantasaista tietoa sijoituksesta, mikä on tärkeää, koska sijoitusasiat voivat olla vanhemmille uusia.”

Työntekijät olivat kysyneet palautetta myös oppaan saaneilta vanhemmilta. Vanhemmat olivat kehuneet opasta ja kokeneet sen hyödylliseksi. Etenkin päiväohjelma oli jälleen saanut paljon positiivista palautetta myös vanhemmilta. Keskustelimme Metsolan vierailullamme työntekijöiden kanssa ja suullisena palautteena he kertoivat, että vanhemmat ovat usein shokkitilassa lapsen saapuessa sijoitukseen, jolloin kerrottu tieto harvoin jää mieleen. Oppaan avulla vanhempi voi palata asioihin tilanteen rauhoituttua. Kirjallisten palautteiden mukaan oppaan yksi tärkeimmistä sanomista oli yhteistyön merkityksen korostaminen vanhempien, työntekijöiden ja muiden eri yhteistyötahojen välillä. Palautteissa esille nousi lause: “Yhdessä autamme lastasi parhaiten”, joka kuvastaa oppaan onnistumista yhteistyötä edistävänä työvälineenä.

“Hieno ja tarpeellinen opas. Hyvä työväline ohjaajille!”

7 POHDINTA

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tehdä opas Metsolan lastenkotiin sijoitettujen lasten vanhemmille. Tavoitteenamme oli oppaan avulla lisätä vanhempien tietoa Metsolan lastenkodin toiminnasta, vähentää epätietoisuutta sekä osallistaa vanhempia. Oppaan oli myös tarkoitus toimia yhteistyötä tukevana tekijänä vanhempien ja lastensuojelulaitoksen työntekijöiden välillä. Oppaan avulla voidaan madaltaa vanhempien kynnystä olla yhteydessä lastensuojelulaitoksen työntekijöihin sekä eri auttaviin tahoihin tarpeen vaatiessa. Tavoitteena on, että opas lisäisi vanhempien kokemuksen tunnetta siitä, että he ovat merkityksellisiä. Toimiakseen työvälineenä oppaan tuli olla selkeä, tiivis ja riittävän informatiivinen.

Arvioimme, onko oppaan sisältämä tieto riittävä vähentämään vanhempien epätietoisuutta lapsen sijoituksen alkuvaiheessa ja kuinka opas edistää vanhempien osallisuutta sijaishuollossa. Oppaan tiiviyden vuoksi oli mahdotonta sisällyttää siihen laaja-alaista tietoa sijaishuollosta ja lastensuojelusta. Tämän vuoksi opas jättää avoimia kysymyksiä lukijalleen, mutta tarjolla on sen vuoksi nettilinkejä lisätiedon hankkimista varten. Oppaan tarjoaminen ei kuitenkaan automaattisesti tarkoita sitä, että tieto välittyisi lukijalle. On viimekädessä lukijasta itsestään kiinni, lukeeko hän opasta tai hankkiiko hän lisätietoa oman aktiivisuutensa varassa. Opas tukee vanhemman osallisuutta tarjoamalla tietoa ja rohkaisemalla vanhempaa. Työntekijät pystyvät osoittamaan sijoituksen alkaessa erityistä huomiota lapsen lisäksi myös vanhemmalle oppaan välityksellä. Vanhempi ei sijoitustilanteen jälkeen jää tyhjin käsin, vaan hänellä on kotiin mennessään mukanaan jotain, jonka äärelle palata.

Oppaaseen sisällytetyt yhteystiedot tukevat ja kannustavat yhteistyöhön vanhempien ja lastensuojelulaitoksen työntekijöiden välillä. Yhteystietojen välittäminen ei näin jää pelkän kuulon varaan. Kokosimme oppaaseen käsitetietoa sijaishuollosta sekä sijoitimme siihen linkkejä tiedonhakuun lastensuojelusta. Avasimme oppaassa sijoituksen eri tyypit, jotka nähtiin tärkeimpinä vastaanotto-tilanteessa lapsen saapuessa sijoitukseen. Vanhemmalle esimerkiksi kiireellinen sijoitus ei välttämättä kerro mitään sijoituksen tarkoituksesta. Lapsen sijoitustilanne on usein hämmentävä, eikä kerrottu tieto aina jää mieleen. Vanhempi voi perehtyä oppaan sisältöön tilanteen rauhoituttua, jolloin asiat voivat palautua mieleen luetun kautta. Nettilinkeillä taas madalsimme vanhempien kynnystä hakea tietoa lastensuojelusta tai puhua chateissa. Oppaan lopulliseen versioon saimme si-

sällytettyä kaikki työntekijöiden toivomat asiat. Pystyimme rajaamaan asiasisällön neljälle A5 sivulle työntekijöiden toiveiden mukaisesti. Lopullinen opas oli selkeä sekä helposti luettava, mitkä olivat arvioinnin kriteereinä. Opas sisälsi tavoitteiden mukaisesti tietoa sijaishuollon käsitteistä sekä sijaishuoltoon liittyvistä käytännön asioista ja Metsolan lastenkodin toiminnasta. Metsolan työntekijöiltä saimme positiivista palautetta oppaan sisällöstä ja ulkonäöstä. Saamiemme palautteiden ja oman arvioinnin perusteella, opas oli tuotettu hyvin ja se sisälsi tarvittavat tiedot.

Yhtenä oppimistavoitteenamme oli perehtyä tuotekehityksen prosessiin ja toteutukseen. Olimme tyytyväisiä prosessin etenemiseen ja oppaan toteutus sujui ilman suuria haasteita. Prosessin haastavimmaksi osuudeksi koimme suunnitteluvaiheen. Suunnittelussa haasteita asetti kokemattomuutemme tuotekehitysprosessien parissa. Meiltä puuttui alussa ymmärrys siitä, mitä opinnäytetyön toteutus vaatii. Hiljalleen ymmärryksemme kuitenkin kasvoi ja suunnitelman valmistumisen jälkeen koimme työskentelyn opinnäytetyön toteutuksen parissa huomattavasti helpommaksi. Yhteistyömme Metsolan työntekijöiden kanssa oli sujuvaa ja saimme heiltä tukea aina tarvittaessa. Saimme työntekijöiden kanssa käytyjen keskusteluiden myötä selkeän kuvan siitä, millainen opas haluttiin. Työntekijät antoivat rakentavaa palautetta ja kehitysehdotuksia läpi koko prosessin. Tämän vuoksi itse oppaan teko oli mutkatonta ja prosessin vaivattomin osuus.

Oppimistavoitteenamme tuotekehityksen prosessin aikana oli syventää sosiaalialan kompetensseja. Onnistuimme tavoitteessamme syventää tietoaamme sijaishuollosta ja vanhemmuudesta sen aikana. Tämä onnistui perehtymällä useisiin aiheesta kertoviin tutkimuksiin ja ajankohtaisiin lähteisiin. Asiakastyön osaamisen syventäminen oli yksi oppimistavoitteista. Opas itsessään edistää asiakastyötä, joten tietopohjaa rakentaessamme meidän oli tarkasteltava myös asiakastyötä koskevaa tekstiä. Kävimme myös tuotteen kehityksen aikana keskusteluita vanhemmuudesta Metsolan työntekijöiden kanssa. Näiden tietojen pohjalta kykenimme tarkastelemaan sijaishuoltoa vanhemman näkökulmasta, mikä oli myös yksi tavoitteistamme. Opimme ymmärtämään paremmin vanhempien asemaa sijaishuollon aikana yhteiskunnassamme. Saimme käsityksen asioiden kokonaiskuvasta, mutta samalla opimme ymmärtämään, että tilanteet ovat yksilöllisiä ja niihin ei ole yksiselitteisiä ratkaisuja. Ongelmien moninaisuus onkin yksi sosiaalialan suurista haasteista, jonka vuoksi voimavarojen kartoittaminen ja niihin keskittyminen on tärkeää. Kuitenkaan ongelmia ei tule jättää huomiotta. Eettinen reflektio oli vahvasti läsnä koko prosessimme ajan. Erityisesti oppaan teossa oli mietittävä alituisesti vanhemman näkökulmaa, mitä sanavalintoja käytämme ja missä järjestyksessä asiat esitämme.

Tietoa hankkiessa opinnäytetyöhömmä opettelimme myös tarkastelemaan lähteitä kriittisesti laadukkaana tiedon keräämiseksi. Perehdyimme lukuisiin erilaisiin lähteisiin liittyen vanhemmuuteen, sijaishuoltoon, ja lastensuojeluun. Tietopohjan rakentamiseksi meidän tuli pohtia ja ymmärtää, mitkä asiat perustelevat oppaan tarkoitusta ja sisältöä. Tiedon etsiminen vanhemmuudesta sijaishuollon aikana oli haastavaa, erityisesti sijoituksen alkuvaiheen kokemuksia oli tutkittu vain vähän. Sen sijaan tutkittua tietoa sijoitettujen lasten kokemuksista löytyi enemmän. Mielestämme vanhempien kokemuksia sijaishuollosta tulee tutkia enemmän, jotta vanhempien tarpeet tunnistettaisiin paremmin ja niihin voitaisiin reagoida tehokkaammin. Vaikka lapsi on se, joka elää sijaishuollossa, myös vanhempi voi kokea saman ajan vaikeana erillään lapsesta. Vanhemman voimavarat voivat olla hyvin vähäiset, jolloin oman äänen saaminen kuuluviin tuntuu raskaalta. Ulkopuolelta tuleva taho, joka on kiinnostunut heidän kokemuksistaan, voi antaa vanhemmalle toivoa ja rohkaisua.

Vanhemman tukeminen on kytköksissä lapsen hyvinvointiin. Sijaishuollon aikana lapsen kotia ei tulisi unohtaa perheen tavoitteellisen jälleenyhdistämisen vuoksi. Jos kotona asiat säilyvät ennallaan, eikä perhettä ole tuettu riittävästi, voi ongelmat uusiutua lapsen palatessa takaisin kotiin. Lastensuojelun sijaishuollon Suomessa tulee muuttua kokonaisvaltaisemmaksi perheen näkökulmasta. On oikein, että ajatellaan asioita lapsen edun mukaisesti, mutta työskentelyssä tulee ottaa laajemmin huomioon vanhemmat ja muu läheisverkosto. Mitä voidaan tehdä vanhempien hyväksi, jotta asiat kotona muuttuisivat ja lapsen olisi hyvä palata tuttuun kasvuympäristöönsä? Koimme eri tutkimus- ja kirjallisuuslähteisiin perehdyttyämme, että vanhemmuutta sijaishuollossa tarkastellaan melko negatiivisessa valossa. Vanhempien ongelmat tuodaan herkästi esille, mutta konkreettisia ratkaisukeinoja niihin pohdittiin vain vähän.

Jatkon kannalta olisi mielenkiintoista tietää, millainen on oppaan pitkän aikavälin todellinen hyöty. Tämä tarkoittaisi jatkotutkimusta oppaan vaikutuksista sen käytön alettua. Mikäli opasta haluttaisiin jatkossa kehittää, vanhempia voitaisiin myös osallistaa kehitykseen. Tulee kuitenkin huomioida ja miettiä, onko vanhemmilla sen hetkisessä tilanteessa voimavaroja osallistua prosessiin.

LÄHTEET

Aarnio, N. 2018. Toipuminen tapahtuu vuorovaikutuksessa – miten ammattilaiset voivat tukea nuorta ja hänen vanhempiaan sijoituksen alkuvaiheessa? Teoksessa Petrelius, P. & Eriksson, P. (toim.) 2018. Uudistuva lastensuojelu - kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Bardy, M. & Heino, T. 2013. Katsaus lastensuojelun toimintaympäristöihin: paniikista toivoon ja näköalat auki. Teoksessa Bardy, M. 2013. Lastensuojelun ytimissä. Suomen Yliopistopaino Oy: Tampere.

Bardy, M. 2013. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa Bardy, M. 2013. Lastensuojelun ytimissä. Suomen Yliopistopaino Oy: Tampere.

Enroos, R. 2016. Lapsen tulo julkiseen kotiin - Huostassa olon ensivaiheet sijaishuoltopaikkojen toimijoiden näkökulmasta. Teoksessa Enroos, R., Heino, T. & Pösö, t. 2016. Huostaanotto - Lastensuojelun vaativin tehtävä. Juvenes Print Oy: Tampere.

Eronen, T. 2012. Lastenkoti osana elämätarinaa. Narratiivinen tutkimus lastenkodissa asuneiden kertomuksista. Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print: Tampere.

Eronen, T. 2013. Viisi vuotta huostaanotosta - Seurantatutkimus huostaanotettujen lasten institutionaalisista poluista. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Hietämäki, J. 2016. Vanhempien kokemukset lastensuojelun alkuarvioinnista kansainvälisessä tutkimuksessa. Teoksessa Petrelius, P., Tulensalo, H., Jaakola, A. & Hietämäki, J. (toim.) 2016. Lapsen elämäntilanteen ja tuen tarpeiden lapsikeskeinen, monitoimijainen arviointi - Tietoa lastensuojelun kehittämisen pohjaksi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Hiltunen, T. 2018. Huostaan otettujen lasten äidit. Teoksessa Eerola, P. & Pirskanen, H. 2018. Perhe ja tunteet. Gaudeamus: Tallinna.

Hoikkala, S. & Heinonen, H. 2013. Samalla puolella? Näkökulmia perheiden jälleenyhdistämiseen lastensuojelussa. Lastensuojelun Keskusliitto.

Hoikkala, S. & Lavikainen, V. 2015. Sattumuksia vai suunnitelmallisuutta? Selvitys sijaishuollon laadusta. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Hoikkala, S. & Pitkänen, M. 2019. Laadukkaan lastensuojelun edellytykset on turvattava. Lastensuojelun keskusliiton politiikkasuositus 3/2019. Viitattu 27.9.2019, https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/3_2019_LSKL-politiikkasuositus.pdf.

Jämsä, K. & Manninen, E. 2000. Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla. Tammi: Helsinki.

Kallinen, K., Laitinen, M., Lantela, L., Leinonen, J., Nikupeteri, A., Nurmi, H. & Turunen, T. 2018. Lasten, nuorten ja perheiden osallisuus monitoimijaisen yhteistyön mahdollisuuksina ja haasteina. Teoksessa Petrelius, P. & Eriksson, P. (toim) 2018. Uudistuva lastensuojelu - kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Kiljander, M. 2016. Vanhemman osallisuus lastensuojelun sijaishuollon aikana. Fenomenologis-hermeneuttinen näkökulma. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto.

Laakso, R. 2009. Arjen rutiinit ja yllätykset - Etnografia lastenkotityöstä. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print: Tampere.

Laakso, R. 2019. Lastensuojelun toistuvat sijoitukset ja monipaikkainen asuminen. Sijoitettujen nuorten näkökulma. Yhteiskuntapolitiikka 84.

Lahtinen, J. 2018. ”Ehkä se yhdessäolo ja puhuminen ja niinku kuunteleminen...” Osallisuutta ja vuorovaikutussuhteita tukevia kohtaamisia lastenkotien retkillä. Teoksessa Petrelius, P. & Eriksson, P. (toim) 2018. Uudistuva lastensuojelu - kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Lastensuojelun Keskusliitto 2019. Lastensuojelu.info. Lapsen etu on tärkein. Viitattu 20.3.2019, <https://www.lastensuojelu.info/lastensuojelun-perusta/lapsen-etu-on-tarkein/>.

Lastensuojelun laatusuositus 2014. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2014:4.

Muukkonen, T. 2013. Lapsen kohtaamis- ja prosessiosallisuus. Teoksessa Bardy, M. 2013. Lastensuojelun ytimissä. Suomen Yliopistopaino Oy: Tampere.

Oulun ammattikorkeakoulu. 2019. Opetussuunnitelmat, Sosiaalialan tutkinto-ohjelma. Viitattu 24.10.2019, <https://www.oamk.fi/opinto-opas/opintojen-sisalto/opetussuunnitelmat?code=5007&opas=2011-2012&sivu=osaamisprofiili>.

Oulun kaupunki 2019. Kaupunkistrategia Oulu 2020. Viitattu 21.1.2019, <https://www.ouka.fi/oulu/paatoksenteko-ja-hallinto/kaupunkistrategia-2020>.

Oulun kaupunki 2019. Perhe- ja laitoshoido. Viitattu 25.10.2019, <https://www.ouka.fi/oulu/sosiaali-ja-perhepalvelut/perhehoito-ja-lastenkoti>.

Pitkänen, M. 2011. Vastuun paikka! Vanhempien tukeminen lapsen huostaanotossa. Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 26: Yliopistopaino.

Pitkänen, M. 2012. Käytäntötutkimus siltana sijoitettujen lasten vanhempien ja ammattilaisten kokemuksille. Teoksessa Muukkonen, T. & Paasivirta, A. (toim.) 2012. Lupa kehittää. Innostavaa ja yhteisöllistä oppimista lastensuojelussa. Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 27.

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa. Edita: Helsinki.

Taskinen, M. 2016. Lapsen läheissuhteiden säätely sijaishuollossa. Sosiaalityön Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2019. Lastensuojelun käsikirja. Mitä on lastensuojelu? Viitattu 27.9.2019, <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2019. Lastensuojelun käsikirja. Moniammatillinen yhteistyö huostaanoton näkökulmasta. Viitattu 27.9.2019, <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/moniammatillinen-yhteistyö-huostaanoton-nakokulmasta>.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2019. Lastensuojelu 2018. Tilastoraportti 23/2019.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2019. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun arvot ja periaatteet. Viitattu 21.1.2019, <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-arvot-ja-periaatteet>.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2019. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelutyötä ohjaavat periaatteet. Viitattu 20.3.2019, <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-laatusuositus/lastensuojelutyota-ohjaavat-periaatteet>.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2019. Lastensuojelun käsikirja. Vastaanottokoti. Viitattu 7.5.2019, <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset/vastaanottokoti>.

Toikko, T. 2009. Toimijalähtöinen kehittäminen. Seinäjoen ammattikorkeakoulu.

Unicef 2019. Lapsen oikeuksien sopimus lyhennettynä. Viitattu 14.5.2019, <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-lyhennettyna/>.

Unicef 2019. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? Viitattu 14.5.2019, <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>.

Vierula, T. 2016. Huostaanoton käynnistämät suhteet ja prosessit vanhempien henkilökohtaisessa elämässä. Teoksessa Enroos, R., Heino, T. & Pösö, t. 2016. Huostaanotto - Lastensuojelun vaativin tehtävä. Juvenes Print Oy: Tampere.

Wilén, L. 2018. Mitä kuuluu lastensuojelu? - Miten lastensuojelun vyyhti puretaan? Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 5/2018.

- 1. Vastasiko oppaan sisältö toivomuksiinne? Jäitkö kaipaamaan jotain? Perustele vastauksesi.**

- 2. Onko oppaan sisältö saatu tiivistettyä niin, että se on edelleen riittävän kattava? Perustele vastauksesi.**

- 3. Miten arvioisitte oppaan selkeyttä ja helposti luettavuutta? (Kieli, ulkoasu, muoto yms.)**

- 4. Mikä oli oppaassa erityisen onnistunutta ja minkä olisi voinut toteuttaa paremmin? Perustele vastauksesi.**

5. Oletteko huomanneet oppaalla vaikutusta työssänne tai uskotteko sen vaikuttavan tulevaisuudessa? Millaisia vaikutuksia?

6. Oletteko saaneet palautetta oppaan saaneilta vanhemmilta? Millaista?

7. Millä tavoin uskot oppaan olevan hyödyllinen vanhemmalle sijoituksen alkuvaiheessa? Perustele vastauksesi.

8. Mikä on mielestänne oppaan tärkein sanoma?

9. Avoin sana

Kiitos palautteesta! 😊